

ZÁKONNÉ POVINNOSTI OSVČ

Jedním ze základních práv a zároveň úředních povinností zdravotních pojišťoven je dohlížet i u osob samostatně výdělečně činných na plnění jejich zákonných povinností. Proto zdravotní pojišťovny prověřují, jak OSVČ platí zálohy (je-li to jejich povinností) včetně úhrady případného doplatku pojistného, důsledně kontrolují dodržení povinnosti podat Přehled anebo také oznamování „státních kategorií“. Na co si tedy musí dát podnikatel pozor, aby mu ve zdravotním pojištění nevznikl problém?

1. Platit zálohy na pojistné včas a ve správné výši

Zálohy na pojistné se platí při zahájení podnikání jako jediného (při souběhu se zaměstnáním hlavního) zdroje příjmů a dále v návaznosti na podaný Přehled pravidelně každý měsíc, a to nejpozději do osmého dne následujícího kalendářního měsíce již připsáním úhrady na příslušný účet zdravotní pojišťovny. Případně-li poslední den této lhůty na sobotu, neděli nebo svátek, je posledním dnem této lhůty nejbližší následující pracovní den. Od pravidelného placení záloh jsou osvobozeny ty OSVČ, které jsou souběžně se svojí samostatnou činností zaměstnány, přičemž příjmy ze zaměstnání je pro ně hlavním zdrojem příjmů (viz dále). V prvním kalendářním roce podnikání nemusejí platit zálohy ty OSVČ, za které je plátcem pojistného současně stát.

2. V určeném termínu předložit řádný nebo opravný Přehled

Řádný Přehled je OSVČ povinna podat ve stanovených termínech zejména podle toho, zda jí daňové příznání zpracovává daňový poradce či nikoli. V případě dodatečně zjištěných změn ve výsledcích podnikatelské činnosti je OSVČ povinna předložit zdravotní pojišťovně opravný Přehled s uvedením správných údajů. Neoznámení dodatečně provedených změn lze zjistit v rámci předávání informací mezi dotčenými institucemi (finanční úřady, okresní správy sociálního zabezpečení, zdravotní pojišťovny). Nepodání nebo opožděné podání příslušného Přehledu je pod sankcí, kdy za takové provinění může zdravotní pojišťovna stanovit tzv. pravděpodobné pojistné (včetně penále) a uložit pokutu až 50 000 Kč.

3. Uvádět správné číslo účtu a správný variabilní symbol při platbě zálohy na pojistné, resp. při úhradě doplatku pojistného

Pokud OSVČ uhradí zálohu na pojistné (příp. doplatek pojistného) jinému subjektu než příslušné zdravotní pojišťovně, anebo tyto platby neuhradí vůbec, považuje se tato platba za neuhrazenou a důsledkem této chyby je vznik penále. Platí-li OSVČ zálohy na pojistné pod nesprávným variabilním symbolem, způsobuje potíže jak sobě, tak zdravotní pojišťovně, neboť plátce lze v takovém případě stěží identifikovat. Po dohodě s OSVČ pak musí být tato platba dohledána a plátcí přirazena.

4. Oznamovat zahájení, příp. ukončení samostatné výdělečné činnosti

Platí, že oznámení je nutno provádět do osmi dnů od vzniku skutečnosti, která se oznamuje. Některé OSVČ si rovněž neuvědomují povinnost oznámit zdravotní po-

jišťovně zahájení a ukončení samostatné výdělečné činnosti i v případech, kdy jsou současně zaměstnány a pojistné za ně odvádí zaměstnavatel, nebo za situace, kdy jejich samostatná výdělečná činnost nezakládá povinnost podání daňového přiznání (nízké příjmy). Za OSVČ se ve zdravotním pojištění považuje například i pojištěnec vykazující nezdaňované příjmy jako autor za příspěvky do novin, časopisů, rozhlasu nebo televize anebo také osoba spolupracující s OSVČ. I když není ze zákona povinností podnikatele oznamovat ve zdravotním pojištění přerušeni podnikání, je nanejvýš vhodné takto učinit, jinak bude zdravotní pojišťovna vyžadovat placení záloh, podávání Přehledu atd., neboť jí nová okolnost (tedy přerušeni podnikání) nebude známa.

U osob podnikajících na základě živnostenského oprávnění lze oznamovací povinnost splnit i prostřednictvím Centrálního registračního místa, zřízeného při obecním živnostenském úřadě, a to vyplněním tiskopisu nazvaného Jednotný registrační formulář. Jednotlivé díly tohoto formuláře pak tento úřad rozešle příslušným institucím a pojištěnec je tak zbaven povětšinou neoblíbeného „běhání po úřadech“.

5. Výši zálohy nelze svévolně snížit

OSVČ si sama nemůže snížit výši placené zálohy na pojistné, o snížení zálohy rozhoduje zdravotní pojišťovna na základě žádosti podané OSVČ.

Zdravotní pojišťovna na žádost osoby samostatné výdělečně činné poměrně sníží výši zálohy na pojistné, a to v případě, že příjem této osoby ze samostatné činnosti je po odpočtu výdajů vynaložených na dosažení, zajištění a udržení příjmu, který připadá v průměru na 1 kalendářní měsíc v období od 1. ledna kalendářního roku do konce kalendářního měsíce předcházejícího podání žádosti, nejméně však v období 3 po sobě jdoucích kalendářních měsíců, nejméně o jednu třetinu nižší než příjem připadající v průměru na 1 kalendářní měsíc v předcházejícím roce, v němž alespoň po část měsíce byla vykonávána samostatná výdělečná činnost. Snížení lze v roce 2019 provést na dobu nejdéle do konce kalendářního měsíce, který předchází kalendářnímu měsíci, v němž bude (nebo měl být) podán Přehled v roce 2020.

OSVČ může požádat v roce 2019 o snížení zálohy na pojistné v případě, že její průměrný měsíční příjem po odpočtu výdajů připadající na jeden kalendářní měsíc roku 2019 je alespoň o jednu třetinu nižší než takový příjem připadající v průměru na jeden kalendářní měsíc v roce 2018. To znamená, že činil-li průměrný měsíční příjem podnikatele po odpočtu výdajů v roce 2018 např. 60 000 Kč, lze požádat o snížení zálohy tehdy, jestliže průměrný měsíční příjem po odpočtu výdajů činí v průběhu roku 2019 nejvýše 40 000 Kč. Sníženou zálohu platí OSVČ taktéž ve stanovených zákonných termínech, tj. od prvního dne kalendářního měsíce, na který se platí, do osmého dne následujícího kalendářního měsíce. V této souvislosti je zapotřebí upozornit na skutečnost, že žádost o snížení zálohy lze standardně podat nejdříve 1. dubna příslušného roku, neboť v tomto roce musí být pro daný účel vyhodnoceny nejméně tři kalendářní měsíce po sobě jdoucí. Pokud podnikatel předloží žádost například v srpnu 2019, posuzuje se příjem po odpočtu výdajů za měsíce leden–červenec 2019.

6. Upravit trvalý příkaz

OSVČ si neuvědomí, resp. si uvědomí opožděně, že platí-li zálohy na pojistné formou trvalého příkazu a změní-li se částka zálohy v návaznosti na podaný Přehled či příslušnou legislativní úpravu (ke zvýšení minimální zálohy zpravidla dochází od 1. ledna kalendářního roku, kdy tuto zálohu platí většina OSVČ), musí neprodleně změnit trvalý příkaz v peněžním ústavu. Jinak je porušeno zákonné ustanovení, podle kterého je mimo jiné nutno od měsíce, ve kterém je podán Přehled, platit novou výši zálohy ve vazbě na výsledky podnikatelské činnosti v předcházejícím kalendářním roce.

7. Specifické podmínky v případě nemoci

Ze kalendářní měsíce, ve kterých je OSVČ uznána po celý kalendářní měsíc práce neschopnou, není sice povinna platit zálohy, ale pojistné se po podání daňového přiznání doplácí i za tyto měsíce. Zvýhodnění spočívá ve skutečnosti, že za každý celý kalendářní měsíc, ve kterém měla OSVČ nárok na výplatu nemocenského, případně peněžité pomoci v mateřství, nemusí dodržet minimální vyměřovací základ.

8. Vzniklý přeplatek na pojistném nemusí být vždy vrácen v plné výši

Přeplatek pojistného používá zdravotní pojišťovna na úhradu splatných závazků (dlužné pojistné, penále, pokuty), pokud je vůči plátcí eviduje. V této souvislosti upozorňuji, že vzniklý přeplatek může být OSVČ buď vrácen, nebo použit s jeho souhlasem na (částečnou) úhradu záloh na další období.

9. Volba hlavního zdroje příjmů

V případě souběhu zaměstnání s podnikáním si pojištěnec s ohledem na reálné či očekávané příjmy sám rozhoduje, která z těchto činností bude hlavním zdrojem jeho příjmů. Tuto důležitou skutečnost, mající vliv zejména na dodržování minimálního vyměřovacího základu buď v zaměstnání, nebo v samostatné výdělečné činnosti, sděluje osoba zdravotní pojišťovně při zahájení podnikání a dále ji v modifikované podobě uvádí v podávaném Přehledu – OSVČ při podání Přehledu zaškrtně ty kalendářní měsíce, ve kterých není povinna platit zálohy, resp. ve kterých pro ni neplatí minimální vyměřovací základ, v obou případech s uvedením důvodu.

10. Důsledně dodržovat podmínky sjednaného splátkového kalendáře

Pokud se OSVČ dostane do finančních potíží, může si sjednat se zdravotní pojišťovnou splátkový kalendář tehdy, je-li zdravotní pojišťovna na tuto formu vyrovnání závazků ochotna přistoupit. Sjednání splátek je vstřícným (nikoli však povinným) krokem zdravotní pojišťovny, která tak vcelku logicky očekává obdobný přístup i ze strany plátce. Zpravidla základními podmínkami splátkové dohody je včasné splácení jednotlivých splátek podle harmonogramu a ještě řádné placení běžných záloh na pojistné. Pokud plátce neplní jednu z těchto podmínek, má zdravotní pojišťovna právo odstoupit od sjednané dohody, vždy však záleží na konkrétně dohodnutých náležitostech takové dohody.

11. Plnit zákonné povinnosti jako pojištěnec

Podle zákona je OSVČ jako účastník českého systému veřejného zdravotního pojištění povinna oznámit například:

- a) změnu příjmení (do 30 dnů ode dne změny),
- b) změnu trvalého bydliště (do 30 dnů ode dne změny),
- c) narození dítěte (do 8 dnů ode dne narození) apod.

12. Oznamovat skutečnosti rozhodné pro platbu pojistného státem do osmi dnů

Jedná se například o oznámení:

- přiznání nebo odejmutí důchodu,
- pobírání peněžité pomoci v mateřství,
- počátek pobírání rodičovského příspěvku a ukončení jeho výplaty,
- období péče o závislou osobu,
- zahájení studia atd.

Při nesplnění oznamovací povinnosti hrozí OSVČ sankční postih ve formě pokuty až do výše 10 000 Kč. Je totiž pravdou, že neoznámením „státní kategorie“ (tedy neoznámením počátku povinnosti státu platit pojistné) dle ustanovení § 7 odst. 1 zákona č. 48/1997 Sb., ve znění pozdějších předpisů, přichází zdravotní pojišťovna v roce 2019 měsíčně o platbu pojistného státem ve výši 1 018 Kč, přičemž tuto platbu nelze nárokovat zpětně. Od 1. ledna 2020 se tato platba státu zvyšuje na 1 067 Kč.

Pokud je OSVČ uložena pokuta nebo vyměřeno penále, může podat odvolání nebo požádat o prominutí vyměřeného penále či uložené pokuty cestou odstranění tvrdosti. Zdravotní pojišťovna každou podanou žádost pečlivě vyhodnotí a s ohledem na související okolnosti žadatelé buď vyhoví (zcela, případně částečně), anebo nevyhoví.

RADA ZÁVĚREM

Na základě poznatků z praxe bych chtěl vysvětlit situaci, kdy plátce-OSVČ vlastní vinou promešká možnost podání žádosti o odstranění tvrdosti.

Zdravotní pojišťovnou je OSVČ vyměřen platebními výměry dluh na pojistném a penále, platební výměry byly řádně převzaty. OSVČ požádá o sjednání splátkového kalendáře na dlužné pojistné a současně má v úmyslu požádat o prominutí vyměřeného penále. Postupně uhrazuje jednotlivé splátky dlužného pojistného a teprve po úhradě poslední splátky podá žádost o odstranění tvrdosti. Tento postup je v zásadě chybný, protože platební výměr na penále již mezitím nabyl právní moci. Žádost o odstranění tvrdosti – prominutí penále – je zapotřebí podat do nabytí právní moci platebního výměru, standardně do 15 dnů ode dne jeho doručení. Je-li penále vyměřeno výkazem nedoplatků, pak lze žádost o prominutí podat do osmi dnů ode dne jeho obdržení. V žádném případě však zdravotní pojišťovna nepromine (a ani nesníží) dlužné pojistné.

Ing. Antonín Daněk